

Les dificultats d'un canvi històric

El Salvador, tres mesos de pau

Al tombant de l'any nou l'ONU aconseguia un acord de pau per a El Salvador. Un mes després la pau era solemnement signada. Al cap de mesos, les dificultats són evidents, però la pau continua.

La guerrilla no oblida fàcilment. El FMLN, que ha estat durant molts anys l'oposició armada més forta de tot Amèrica Central, considera que una guerra que ha provocat més de 75.000 morts, la majoria civils i camperols, ha d'estar present sempre en la memòria. No hi ha desig de venjança, però sí la sospita que la justícia es quedarà a mig camí.

La guerrilla havia aconseguit un sòlid suport social, en moltes ocasions fins a les últimes conseqüències. Amb el lema "Vèncer o morir" els camperols formaven una unió impossible de trencar amb el que consideraven el "seu" exèrcit. La identificació de totes dues parts era absoluta.

Davant qualsevol operació militar, els pagesos se sacrificaven per distribuir aliments i medicines als guerrillers. I no era estrany que es dediquessin a controlar els moviments de l'exèrcit mentre treballaven la terra. Això de vegades els costà la vida.

La sintonia entre el poble i la guerrilla va ser una de les principals raons del fet que,

tant el govern salvadorenc d'Alfredo Cristiani com l'administració nord-americana, tinguessin serioses dificultats amb un sentiment revolucionari tan arrelat.

Isabel, guerrillera del FMLN ho explica ara així: "L'enemic podia ser a pocs metres del lloc d'entrenament nostre, i no ens localitzava, perquè el poble estava amb la revolució i sabia com protegir els seus soldats..." Els guerrillers van demostrar una elevada preparació militar adquirida en acadèmies cubanes, i un gran poder i coneixement armamentístic. Les armes tant arribaven de la guerrilla sandinista, com de la Contra, o fins i tot dels Estats Units.

El nivell de força i estratègic del FMLN ha estat des de la seva creació un fet absolutament demostrat. A Chalatenango, al nord del país, hi ha un campament militar que, segons els assessors nord-americans, és una fortificació inexpugnable. Fou construïda pel Departament de Defensa d'EUA mateix, i és on se concentren les forces d'elit de l'exèrcit salvadorenc. Però

Chalatenango va ser abatut, en més d'una ocasió, per la guerrilla. D'altra banda, un instrument propagandístic com l'emissora Ràdio Venceremos, propietat del FMLN, mai no va ser localitzada ni destruïda, tot i els intents de les tropes governamentals. I això malgrat l'evidència que aquest potent mitjà de comunicació podia ser determinant.

Carlos Fuentes, periodista salvadorenc opinava... "La situació a El Salvador no es podia comparar a la de Nicaragua. La guerrilla del FMLN no havia estat creada a l'estranger, sinó que va sorgir d'El Salvador mateix, i només allà podia continuar o morir. La guerrilla era capaç de llançar ofensives fins a la capital i tot per demostrar al president Cristiani que era necessari negociar o resignar-se a una guerra inacabable..."

A les zones del país sota control del FMLN, el govern no existia. Votar a El Salvador ha estat obligatori. Cada papereta era marcada amb un número per a poder

controlar la totalitat de votants per urna. Els encarregats de les taules marcaven la targeta nacional d'identitat de tots els que anaven a votar. Aquesta targeta, la cèdula, era requerida fins fa poc, i constantment, per la Guàrdia Nacional. Sense la marca apropiada s'infringia la llei electoral i s'esdevenia sospitós de pertànyer a la guerrilla o de simpatitzar-hi. Segons la filosofia del govern, tothom que donava suport al FMLN era "una xacra social que calia exterminar".

ELS REFUGIATS

Quan la repressió va arribar a ser més aguda van fugir a zones frontereres pobles sencers que buscaven seguretat. La mobilització de milers de persones no podia passar oculta a tot el món i l'ONU es va veure obligada a intervenir-hi per coordinar la situació. És així que van nàixer els

raó, van marxar deixant darrere seu un poble desfet. Els nostres marits havien estat afusellats; a nosaltres no ens van matar de miracle..."

La violència i la tortura van arribar a ser un fet massa quotidià. Les persecucions i les detencions indiscriminades eren habituals. Molts pagesos apareixien assassinats pel sol fet de ser afins a la guerrilla.

Felipe Bourgeois, 26 anys, nord-americà, explica... "Jo era estudiant de la Universitat de Stanford i preparava la meua tesi de doctorat en antropologia sobre els camperols d'El Salvador. Volia quedar-m'hi només 48 hores, però l'exèrcit salvadorenc va realitzar una operació "neteja", contra la guerrilla que es trobava per la zona. No m'ho podia creure, durant tot un dia van estar metrallant els poblats i bombardejant els boscos. Jo estava amagat amb gent gran, dones i nens, i amb ells em va tocar fugir. En acabat dels atacs, vam

que enfortiria la base social de la guerrilla i que frenaria el possible procés de pau. Però al final va haver de cedir.

Des de Washington el govern Bush era conscient del desig de pau de totes dues parts, ja que fins i tot els sectors salvadorencs més conservadors veien molt disminuïda la seva producció, pels constants bombardejos als camps sembrats, i la mort dels pagesos.

El diàleg, es veia a venir els últims mesos de l'any passat; era cada vegada més obligat. La solució del conflicte exigia una treva dels enfrontaments i la mediació de les Nacions Unides.

Així ho explicava un cap del FMLN, Eduardo Solozano... "El fet que l'ajuda militar a l'exèrcit salvadorenc sigui motiu de discussió al Congrés d'EUA ja és important..."

El Salvador era un país cansat de guerra, d'una guerra improductiva, que es trobava

El Salvador continua mantenint la pau a pesar de les tensions.

PERE JANÉ

campes de refugiats, de la creença que la vida a El Salvador no tenia alternatives per a un poble que havia estat expulsat de les seves terres, i que era constantment perseguit i assassinat.

Rufina, de 49 anys, és una de les supervivents de la desfeta de Mozarán... "Crec que sóc de les poques persones que va quedar en vida d'aquella mortandad. Va ser terrible. Era de matinada, i van arribar bastants camions de soldats; segons ells venien a rematar la subversió. A les dones, ens van portar, juntament amb els nens, a l'escola. Els homes van ser traslladats als afores del poble. Quan vam començar a sentir el soroll dels fusells, totes cridàvem, els nostres crits es barrejaven amb els plors dels nens. Els soldats de les portes no ens deixaven sortir, moltes dones havien caigut a terra, sense dir res, amb la mirada perduda. Més tard, els soldats, no sé per quina

sortir en fila índia traïnant els ferits com podíem. Recordo que les dones posaven draps a la boca dels nens per apagar els plors i no ser detectats. Els tres dies següents, els vam passar amagats en barraques; no teníem menjar, només herbes i fruites silvestres. Després, uns guerrillers ens van trobar i traslladar a un lloc segur. Quan vaig tornar als Estats Units vaig passar moments molt delicats; estava molt afectat."

Fins i tot després de la pau la tornada dels refugiats a les seves terres no ha estat fàcil. Centenars de salvadorencs han tornat al seu país, travessant muntanyes per evitar els controls de la policia i no trobar-se amb dificultats en la tramitació de documents. Els nous repobladors han començat del no-res, però són gent organitzada i productiva. Alfredo Cristiani en principi no volia que tornessin, perquè considerava que era gent

clarament en una situació d'empat. Però cal dir que els canvis a l'antiga URSS, la mort del comunisme i l'abandó de Cuba no eren aliens al sentiment de la guerrilla. Els dirigents del FMLN eren conscients que la seva lluita ja no tenia cap futur polític, perquè si assolien un hipotètic triomf militar sabien perfectament que anirien contra corrent.

Guillermo Ungo, president del FMLN, havia dit... "El capitalisme no ha estat bo amb nosaltres, el socialisme significa coses diferents per als sectors de l'oposició. No puc preveure què passarà a l'any 2000, però en aquests moments, el front guerriller està unit per acabar la guerra i emmotllar un nou futur..."

Ja han passat tres mesos i el llarg procés cap a la pau continua. Després de 75.000 morts, l'esperança s'ha obert camí.

Pere Jané